

**IAIN M.
BANKS
PELAAJA**

SUOMENTANUT VILLE KEYNÄS

AULA & CO

Englanninkielinen alkuteos *The Player of Games*

© Iain M. Banks 1988

First published in the United Kingdom in the English language in 1988
by Macmillan Limited.

First published by Orbit, an imprint of Little, Brown Book Group in 2008.

ISBN 978-952-364-357-4

© Kustannusosakeyhtiö Aula & Co, 2023

Toinen, korjattu painos.

Suomennos Ville Keynäs

Kansi: Tuomo Parikka

Paino: Tallinna Raamatutrukikoda

Kustannusosakeyhtiö Aula & Co
Kalevankatu 34, 00180 Helsinki
aulakustannus.fi

*James S. Brownille,
joka sanoi kerran "Ashashoshz"*

Sisällys

Yksi: Kulttuurin tasanne ... 9

Kaksi: Imperiumi ... 135

Kolme: Machina Ex Machina ... 311

Neljä: Käytetty nappula ... 407

1. Kulttuurin tasanne

Tämä on kertomus miehestä, joka matkusti kauas ja kauan, vain pelin takia. Tuo mies on pelaaja nimeltä ”Gurgeh”. Kertomus alkaa taistelulla, joka ei ole taistelu, ja päättyy peliin, joka ei ole peli.

Minäkö? Kerron itsestäni myöhemmin.

Kertomus alkaa näin.

Maa pöllähti joka askelella. Hän nilkutti autiomaan poikki suojapukuisen hahmon perässä. Ase hänen kädessään oli hiljaa. He olivat melkein perillä: aaltojen ääni kuului jo kypärän äänikentässä. He lähestyivät korkeaa dyyniä, jolta rannikon pitäisi näkyä. Jollakin tavoin hän oli selviytynyt vaikei ollut osannut odottaa sitä.

Ulkopuolella oli kirkasta ja kuumaa ja kuivaa, mutta puvun sisällä hän oli suojassa auringolta ja paahteelta: turvassa ja viileässä. Kypärän visiirin yksi reuna oli tummunut, kun jotain oli osunut siihen. Myös oikeaan jalkaan oli osunut, se oli rumasti taipunut ja pani hänet ontumaan, mutta muuten hänellä oli ollut onnea. Viimeksi heidän kimppuunsa oli hyökätty kilometri sitten, ja pian he olisivat kantosäteen ulkopuolella.

Ohjuslentue piirtyi kimaltavana kaarena lähimmän harjanteen yllä. Vioittuneen visiirin takia hän ei heti nähnyt koneita. Hän

luuli että ne olivat jo aloittaneet tulittamisen, mutta se olikin vain auringonvalon heijastus niiden kiiltävässä pinnassa. Lentue koukkasi alaspäin ja kerääntyi tiiviimmin yhteen, kuin lintuparvi.

Tulitus näkyi välähtelevinä punaisen valon sykäyksinä. Hän kohotti aseensa ampuakseen takaisin. Suojapukuihin sonnustautuneen ryhmän muut jäsenet ampuivat jo. Jotkut heittäytyivät makaamaan aavikon tomuiselle pinnalle, toiset pudottautuivat polviasentoon. Vain hän oli yhä seisaallaan.

Ohjukset muuttivat taas suuntaa. Ne kääntyivät yhtä aikaa ja hajaantuivat. Tomu pöllähteli hänen jaloissaan, kun laukaukset osuivat yhä lähemmäs. Hän yritti tähdätä yhtä pienistä koneista, mutta ne liikkuvat ällistyttävän vikkellästi ja ase tuntui suurelta ja kömpelöltä. Suojapuku äännähteli peittäen toisten vaimeat huudot ja laukausten äänet. Valot vilkkuivat kypärän sisällä ilmoittaen vahingon laadun. Puku tärähteli ja hänen oikea jalkansa muuttui hervottomaksi.

”Herätys, Gurgeh!” Yay nauroi hänen vieressään. Tyttö käännähti toisen polvensa varassa, kun kaksi pientä ohjusta muutti yllättäen suuntaansa arvioituaan, että he olivat kaikista heikoimpia. Gurgeh näki koneiden lähestyvän, mutta ase lauloi villisti hänen käsissään ja näytti aina osoittavan sinne, missä ohjukset juuri olivat olleet. Kaksi konetta syöksyi kohti hänen ja Yayn välistä tilaa. Ohjus välähti kerran ja hajosi. Yay huusi riemuissaan. Toinen ohjus kaartoi heidän väliinsä ja tyttö heilautti jalkaansa yrittäen potkaista sitä. Gurgeh kääntyi kömpelästi ohjuksen perään ja ampui vahingossa kohti Yayn pukua. Hän kuuli, miten tämä huusi ja kirosi. Yay horjahteli mutta sai aseensa käännettyä. Tomu suihkusi toisen ohjuksen ympärillä kun se kaartoi uudestaan heitä kohti. Punaiset valonsykäykset valaisivat hänen pukunsa ja täyttivät hänen visiirinsä pimeydellä. Hän tunsi lamaantuvansa kaulasta alaspäin ja lysähti maahan. Maaailma muuttui mustaksi ja hyvin hiljaiseksi.

”Sinä kuolit”, pirteä ääni sanoi hänen korvaansa.

Hän makasi aavikolla, jota ei voinut nähdä. Hän saattoi kuulla etäiset, vaimeat äänet, tuntea maan tärähtelyt. Hän kuuli oman sydämensä sykkeen sekä hengityksensä nousevan ja laskevan, mutta hän oli halvaantunut, vangittu, vailla kontrollia.

Hänen nenäänsä kutitti. Hän ei kyennyt raapimaan sitä. *Mitä minä täällä teen?* hän kysyi itseltään.

Hänen aistinsa palasivat. Hän kuuli ihmisten puheen ja tuijotti visiirinsä läpi sentin päässä näkyvää litistynyttä erämaahiekkaa. Joku veti hänet kädestä ylös ennen kuin hän kykeni itse liikkumaan.

Hän riisui kypäränsä. Yay Meristinoux, myöskin paljain päin, katseli häntä ja pudisteli päätään. Naisen kädet olivat lanteilla, ase roikkui toisesta ranteesta. ”Sinä olit ihan kauhea”, hän sanoi ystävällisesti. Hänellä oli kauniit lapsenkasvot, mutta verkkainen, matala ääni oli tietävä ja hivenen karkea: madallettu ääni.

Toiset juttelivat kivillä tai maassa istuen. Jotkut kävelivät takaisin kohti klubirakennusta. Yay poimi Gurgehin aseensa ja ojensi sen tälle. Gurgeh raapi nenäänsä ja pudisti sitten päätään kieltäytyen ottamasta asetta.

”Yay”, hän sanoi, ”tämä on lasten touhua.”

Nainen pysähtyi, heitti aseensa olkapäälleen ja kohautti hartioitaan. (Kummankin aseensa piiput heilahtelivat auringonvalossa välkähdellen, ja hän oli taas näkevinään ohjusten kiitävän ilmassa ja tunsii sekunnin ajan huimausta.)

”Entä sitten?” Yay sanoi. ”Ainakaan ei ollut tylsää. Sanoit olevasi pitkästyneet. Ajattelin, että voisit nauttia tästä.”

Gurgeh pudisteli tomua yltään ja kääntyi kohti klubirakennusta. Yay käveli hänen vierellään. Siivousrobotteja leijui ohitse poimien tuhottujen laitteiden kappaleita.

”Se oli lapsellista. Minkä takia meidän pitäisi haaskata aikaamme tällaiseen pelleilyyn?”

He pysähtyivät dyynin huipulla. Sadan metrin päässä näkyi matala klubirakennus, kullanhoitoisen hiekan ja lumenvalkoisten tyrskyjen edessä. Meri kimalteli auringonvalossa.

”Älä ole noin koppava”, Yay sanoi. Tytön lyhyt ruskea tukka liikkui samassa tuulessa, joka pisaroitti murtuvien aaltojen huiput ja puhalsi ne suihkuna takaisin merelle. Hän kumartui paikassa, jossa muutama hajonneen ohjuksen kappale oli puoliksi hautautunut dyyniin, poimi ne, puhalsi hiekanjyvät niiden kiiltäviltä pinnoilta ja käänteli palasia käsissään. ”Minä nautin siitä”, hän sanoi. ”Nautin sellaisista peleistä joista sinä pidät, mutta... nautin myös tästä.” Hän näytti miettivältä. ”Tämä on peli. Etkö sinä saanut tästä *mitään* nautintoa?”

”En. Etkä saa sinäkään vähän ajan kuluttua.”

Tyttö kohautti huolettomasti harteitaan. ”No siihen asti sitten.” Hän ojensi hajonneen laitteen palaset Gurgehille. Tämä tutkiskeli niitä hetken, kun ryhmä nuoria miehiä kulki heidän ohitseensa kohti ampumaratoja.

”Herra Gurgeh?” Yksi nuorukaisista pysähtyi ja katsoi Gurgehia epävarmasti. Ohimenevä kiusaantuneisuus viivähti vanhemman miehen kasvoilla ja vaihtui sitten huvittuneeseen suvaitsevaisuuteen, jonka Yay oli ennenkin havainnut vastaavissa tilanteissa. ”Jernau *Morat* Gurgeh?” nuori mies sanoi, vieläkin vähän epävarmana.

”Tunnustan.” Gurgeh hymyili kohteliaasti ja – Yay huomasi – suoristi selkäänsä, kohottautui vähän pystympään. Nuoremman miehen kasvot kirkastuivat. Hän kumarsi pikaisesti, muodollisesti. Gurgeh ja Yay vilkaisivat toisiaan.

”On *kunnia* tavata teidät, herra Gurgeh”, nuorukainen sanoi leveästi hymyillen. ”Minun nimeni on Shuro... olen...” Hän nauhahti. ”Olen nähnyt kaikki teidän pelinne. Minulla on teoreettisten teostenne täydellinen kokoelma...”

Gurgeh nyökkäsi. ”Varsin ansiokasta.”

”Than totta. Minulle olisi suuri kunnia, jos suostuisitte milloin hyvänsä täällä ollessanne pelaamaan minua vastaan... no, mitä tahansa. Paras pelini on laajennus, lähtöasemani on kolme, mutta –”

”Kun taas minun asemani on valitettavasti se, ettei minulla ole aikaa”, Gurgeh sanoi. ”Mutta jos tilaisuus joskus ilmaantuu, pelaan mielelläni teitä vastaan, ihan varmasti.” Hän nyökkäsi hilytyksiä päättään nuorelle miehelle. ”Oli mukava tavata.”

Nuorukainen punastui ja siirtyi taaksepäin. ”Ilo oli kokonaan minun, herra Gurgeh... Näkemisiin... näkemiin.” Hän hymyili kömpelösti, kääntyi ja lähti seuralaistensa perään.

Yay katsoi hänen peräänsä. ”Sinä taidat nauttia tuosta?” hän virnisti.

”En alkuunkaan”, mies sanoi ripeästi. ”Se on kiusallista.”

Yay katsoi yhä loittonevaa nuorukaista, tarkasteli tätä päästä kantapäihin miehen marssiessa hiekan poikki. Hän huokaisi.

”Entä sinä?” Gurgeh katsoi nyrpeästi käsissään olevia ohjuksenpalasia. ”Nautitko sinä tästä... hävityksestä?”

”Ei se ole hävitystä”, Yay virkkoi. ”Ohjukset hajotetaan räjähdyskenomaisesti, ei niitä tuhota. Voisin panna tuollaisen takaisin kasaan puolessa tunnissa.”

”Se onkin siis valheellista.”

”Mikä ei olisi?”

”Älylliset saavutukset. Taidon harjoittaminen. Inhimillinen tunne.”

Yayn suu vääntyi pilkalliseen hymyyn. Hän sanoi: ”Gurgeh, meillä voi olla pitkä tie kuljettavana ennen kuin ymmärrämme toisiamme.”

”Anna minun sitten auttaa sinua.”

”Rupeamalla suojatiksesi, niinkö?”

”Niin.”

Yay katsoi pois päin, sinne missä tyrskyt vyöryivät kullanväriselle hiekkarannalle ja takaisin. Tuuli puhalsi ja aallot kohisivat.